

Svar på skriftligt spörsmål SSS 33/2024 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att kriminalisera storskalig miljöförstöring (ekocid)

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 33/2024 rd undertecknat av riksdagsledamot Maria Ohisalo /gröna m.fl.:

Hur främjar Finlands regering kriminaliseringen av storskalig miljöförstörelse på internationell nivå i Romstadgan så att åtal kan väckas i den internationella brottmålsdomstolen och

hur fortsätter Finland samarbetet på EU-nivå för att ställa Ryssland till svars för den omfattande miljöförstörelsen i Ukraina?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Miljöförstöring (eng. ecocide) har inte definierats enhetligt på internationell nivå. En oberoende internationell juristpanel presenterade en definition av ekocidbrott år 2021. Internationell kriminalisering av miljöförstöring i enlighet med denna definition skulle göra vidsträckta och långsiktiga skador för miljön som orsakats av olagliga eller hänsynslösa handlingar straffbara på vissa villkor. Enligt detta initiativ skulle miljöförstöring vara förbjuden såväl under fredstid som vid väpnade konflikter, oavsett om miljöförstörelsen skadar människor.

Internationell kriminalisering av miljöförstöring kan främjas på olika sätt. I några länder både i och utanför Europa har miljöförstöring eller därmed jämförbara gärningar kriminaliserats i den nationella lagstiftningen.

Inom Europeiska unionen har man nyligen slutfört förhandlingar om det nya miljöbrottsdirektivet som Finland aktivt deltagit i (COM(2021) 851 final; U 14/2022 rd). Den politiska överenskomsten om direktivets innehåll nåddes i slutet av 2023 och direktivet godkänns ännu under våren 2024.

Det nya miljöbrottsdirektivet innehåller nya kriminaliseringsskyldigheter och andra skyldigheter jämfört med det nuvarande direktivet från 2008. I och med direktivet harmoniseras till exempel påföljderna för både fysiska och juridiska personer på ett betydande sätt. Direktivet förpliktar dessutom medlemsstaterna att betrakta brott enligt direktivet som orsakar särskilt allvarlig skada

för miljön som ett så kallat kvalificerat brott. För ett kvalificerat brott ska strängare påföljder kunna bestämmas för både fysiska och juridiska personer. I ingressen till direktivet framförs uttryckligen att ett kvalificerat brott kan handla om gärningar som kan jämföras med miljöförstöring.

Även i Europarådet pågår förhandlingar om en ny konvention om miljöskydd genom straffrättsliga bestämmelser. Konventionen omfattas till de centrala delarna av Europeiska unionens behörighet och därför deltar Finland i förhandlingarna främst genom EU-koordination. Under förhandlingarna har man lyft fram ett alternativ, enligt vilket det till konventionen fogas en skyldighet att kriminalisera miljöförstörelsen liknande gärningar som orsakar allvarliga skador. Avsikten är att förhandlingarna ska slutföras före utgången av 2024.

Många av de allvarligaste internationella brotten definieras i internationella konventioner som förutsätter att staterna gör dessa brott straffbara. I Romstadgan, som utgör grunden för den internationella brottsdomstolens verksamhet, har hittills endast inkluderats kriminaliseringar som grundar sig på ett redan befintligt förbud inom internationell rätt.

Det är redan nu möjligt att genom den internationella straffrätten ingripa i vissa miljöförstörelsen åtgärder. Att orsaka oproportionerligt vidsträckta, långsiktiga och allvarliga miljöskador i förhållande till en militär fördel har redan länge varit en krigsförbrytelse. Betydelsen av detta förbud har framhävts i samband med Rysslands olagliga anfallskrig i Ukraina.

Internationella brottmålsdomstolen är behörig att behandla miljörelaterade krigsförbrytelser i Ukraina. Det skaderegister som inrättats genom Europarådets utvidgade delavtal samlar bevismaterial om skador som orsakats av det olagliga anfallskriget i Ukraina. Till dessa skador räknas också den miljöförstörelsen som kriget medför.

Ukrainas president Zelenskyj presenterade i november 2022 ett fredsinitiativ i tio punkter (Peace Formula). I det definieras Ukraina ramvillkoren för en rättvis och hållbar fred. Initiativet är omfattande och det är meningen att det ordnas separata tematiska småtoppmöten om dess underpunkter. Finland har i slutet av 2023 varit medordförande för miljöunderpunkten i fredsplanen för Ukraina tillsammans med Tyskland och Bulgarien. Ansvarsfrågorna gällande den miljöförstörelsen kriget medför kommer att spela en viktig roll i underpunktens arbete. Samordförandena har uppmuntrat länderna att ansluta sig till arbetet inom ramen för denna underpunkt och därigenom stärka stödet för fredsinitiativet som gäller hela Ukraina.

Helsingfors 7.3.2024

Justitieminister Leena Meri